

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

Abstract

This descriptive research aimed to (1) study the conditions and the problems concerning the use of local sages for the promotion of non-formal education and informal education, (2) study the demand for the use of local sages for the promotion of non-formal education and informal education and (3) synthesize and offer guidelines for the use of local sages for the promotion of non-formal education and informal education in Nakhon Ratchasima province. Samples were 80 teachers from District Non-formal Education and Informal Education Centers in Nakhon Ratchasima Province, 400 students, 50 community development officers and 32 local sages. with 11 knowledgeable people as participants. Suggestions obtained during focus group sessions were applied for the improvement of the guidelines. Research results showed that 1) the conditions concerning the use of local sages for the promotion of non-formal education and informal education were in a high level whereas the problems concerning the use of local sages for the promotion of non-formal education and informal education were in a moderate level. 2) The students' demand for the use of local sages for the promotion of non-formal education and informal education was in a high level 3) Concerning the guidelines for the use of local sages for the promotion of non-formal education and informal education, the aspect of "basic education" determined that they helped spread the word about literacy classes among targeted students, they helped conduct the survey on illiteracy. On the aspect of "education for career development", it was determined that they helped act as resource persons for vocational courses, they became vocational learning resources. On the aspect of "education for life skill development", it was determined that they helped foster ethics and morality, they helped foster frugality and sustainable living lifestyle. On the aspect of "informal education", it was determined that they helped promote activities of the community's learning resources, they acted as resource persons and ignite a passion for learning in the community.

Keywords: Local sages, Non-formal education and informal education

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

บทนำ

จากการทบทวนบทเรียนของการพัฒนาประเทศที่ผ่านมา ได้ข้อสรุปว่า การพัฒนาประเทศไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตวัฒนธรรมไทยเท่าที่ควร ทำให้เกิดปัญหาและภาวะวิกฤตด้านประชากร การพัฒนาคนหรือจัดการศึกษาโดยรวมเป็นไปตามแนวทางของตะวันตกไม่สอดคล้องกับธรรมชาติและวัฒนธรรมในการดำเนินวิถีชีวิตของคนเอเชียเป็นสำคัญ ฉะนั้นเพื่อให้การพัฒนาคนหรือจัดการศึกษาให้แก่คนในชาตินี้ไปได้รับการแก้ไขและพัฒนาคนให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตวัฒนธรรมของคนไทยและชนชาติเอเชียเป็นหลัก ทุกฝ่ายจึงเห็นตรงกันว่า การนำเอาภูมิปัญญาและภูมิปัญญาไทยที่สั่งสมไว้ในบ้านเมืองตั้งแต่อดีตจนกระทั่งจนถึงปัจจุบันมาใช้เป็นพื้นฐานสำคัญส่วนหนึ่งในการพัฒนาคน หรือในการปฏิรูปการศึกษาจึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นต้องนำมาใช้ในการพัฒนาประเทศทุกด้าน โดยเฉพาะในด้านการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา 2553)

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นวัฒนธรรม เป็นความรู้ที่สั่งสมจากการปฏิบัติจริงในห้องทดลองทางสังคม เป็นความรู้ดั้งเดิมที่ถูกค้นพบ มีการทดลองใช้ แก้ไข ดัดแปลง จนเป็นองค์ความรู้ที่สามารถแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตและถ่ายทอดสืบต่อกันมา ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นขุมทรัพย์ทางปัญญาที่คนไทยทุกคนควรรู้ ควรศึกษา ปรับปรุงและพัฒนา ให้สามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเหล่านั้นมาแก้ไขปัญหาให้สอดคล้องกับบริบทสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชนนั้นๆ อย่างแท้จริง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545)

ประกอบกับบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 และ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่2 (2545) กฎหมายทั้งสองฉบับนี้ไม่มีสาระบัญญัติที่สำคัญเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย โดยสรุปคือ ให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาไทย และการส่งเสริมสนับสนุนให้นับประสพการณ์ ความรอบรู้และความชำนาญจากบุคคลภูมิปัญญาในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน และการศึกษาดำเนินชีวิต โดยให้หน่วยงานทางการศึกษาระดมทรัพยากรบุคคลในชุมชนทุกภาคส่วน เช่น บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ ฯลฯ ให้ได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยนำประสพการณ์ ความรู้ ความชำนาญและภูมิปัญญาท้องถิ่นของบุคคลดังกล่าวมาใช้ เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษาและยกย่องเชิดชูผู้ที่ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาผ่านการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จัดบริการสำหรับกลุ่มเป้าหมายทุกวัยโดยไม่จำกัดอายุ พื้นฐานการศึกษาประสพการณ์ผู้สนใจสามารถรับบริการได้ทันทีเมื่อมีความพร้อมและเมื่อมีความจำเป็นต้องหยุดพักไว้ก่อนก็จะกลับมาแล้วเข้าเรียนใหม่ได้เมื่อต้องการ เนื้อหาหลักสูตรจะปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่นเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมเพื่อให้ผู้เรียนนำไปปรับใช้กับการดำรงชีวิตสถานที่เรียนไม่จำเป็นต้องเป็นที่โรงเรียนอาจเป็นที่บ้านศาลาวัดหรือสถานที่อื่นที่สะดวกเหมาะสมวิธีการเรียนการสอนและระยะเวลาเรียนยืดหยุ่นตามความพร้อมของครูและผู้เรียนการวัดผลประเมินผลไม่จำเป็นต้องมีการสอบ อาจประเมินจากการเข้าร่วมกิจกรรมหน่วยงานที่จัดการศึกษานอกระบบไม่จำเป็นต้องเป็นโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาเท่านั้นอาจจะเป็นหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐเอกชนหรือหน่วยงานท้องถิ่น (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2536)

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

ภูมิปัญญาท้องถิ่นนับว่าเป็นองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากวิถีชีวิตของคนในชุมชนโดยสังเขปจากประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นมาแล้วองค์ความรู้นี้มีอยู่หลากหลายในทุกหนทุกแห่งซึ่งสามารถรวบรวมมาจากตำราเรียน หรือพัฒนาเป็นสื่อเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษานอกระบบและที่เหมาะสมที่สุดคือการนำมาพัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่นซึ่งมีหลักการที่มุ่งเน้นสาระเนื้อหาสอดคล้องสนองตอบความต้องการของคนในชุมชนได้อย่างถูกต้องรวดเร็วทันต่อการเปลี่ยนแปลงของชุมชนและสังคมโดยเฉพาะผู้เรียนสามารถนำความรู้และประสบการณ์ไปพัฒนาตนเอง ครอบครัว และชุมชนตลอดทั้งยังช่วยปลูกฝังให้เกิดความรักความผูกพันในท้องถิ่นด้วยจึงเป็นแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

จังหวัดนครราชสีมา ตั้งอยู่ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อยู่บนที่ราบสูงโคราช ห่างจากกรุงเทพฯ 259 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมด 12,808,728 ไร่ โดยพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นอุทยานแห่งชาติ เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่มากที่สุดในประเทศไทย มี 32 อำเภอ มีกสน.อำเภอ 32 แห่ง กสน.ตำบล 286 แห่ง มีอารยธรรมตั้งแต่อดีต เช่น ปราสาทหินพิมาย มีประวัตินครศรีท้าวสุรนารี มีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย มีภาษาพูดเป็นของตนเอง คือภาษาโคราช และมีภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้ง 9 ด้าน คือ เกษตรกรรม อุตสาหกรรมและหัตถกรรม แพทย์แผนไทย การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กองทุนและธุรกิจชุมชน ศิลปกรรม ภาษาและวรรณกรรม ปรัชญา ศาสนาและประเพณี โภชนาการ ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในจังหวัดนครราชสีมาให้มีการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
2. เพื่อศึกษาความต้องการในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
3. เพื่อสังเคราะห์และเสนอแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในจังหวัดนครราชสีมาเป็นการวิจัยเชิงพรรณนา ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพ ความต้องการ ปัญหา และข้อเสนอแนะแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในจังหวัดนครราชสีมา

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ ครูและบุคลากรการศึกษานอกระบบ นักศึกษา เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนทุกตำบลและอำเภอในจังหวัดนครราชสีมา

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

กลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอนเบื้องต้นสุ่ม กศน.อำเภอ ได้จำนวน 16 กศน.อำเภอ จากนั้นสุ่มศูนย์กศน. อำเภอละ 5 ศูนย์ ได้ 80 ศูนย์กศน.ตำบลแล้วใช้วิธีการสุ่มอย่างง่ายจากครูกศน.ตำบลศูนย์ละ 1 คน ได้ครู 80 คน สุ่มนักศึกษากศน.ตำบลศูนย์ละ 5 คน ได้นักศึกษา 400 คน เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนจำนวน 50 คน และภูมิปัญญาท้องถิ่นจำนวน 32 คนโดยเลือกแบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถามครูบุคลากรการศึกษานอกระบบและเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน แบบสอบถามนักศึกษานอกระบบ แบบสัมภาษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น จากการศึกษา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำมาสร้างแบบสอบถาม โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ ตำแหน่งหน้าที่การทำงาน การศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นข้อคำถามที่ให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็น 5 ระดับ

ตอนที่ 3 แบบสัมภาษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา เป็นข้อคำถามปลายเปิดให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นตามประเด็นที่กำหนดแล้ว นำแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์จากขั้นตอนที่ 1 ให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจหาความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นแล้วไปทดลองกับกลุ่มนักศึกษาภาคเรียนที่ 2557/2 จำนวน 32 คน ครูกศน. และเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน 30 คน ได้ค่าความเชื่อมั่นของครูกศน.และพัฒนาชุมชน 0.992 นักศึกษากศน. 0.982 แล้วนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาดำเนินการแล้ว นำไปดำเนินการเก็บข้อมูลจริง โดยส่งให้ ครูและบุคลากรการศึกษานอกระบบ นักศึกษานอกระบบและ เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนแล้วสัมภาษณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยนำร่างแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จากขั้นตอนที่ 1 แล้วเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ 11 คนมาสนทนากลุ่มเพื่อให้ข้อเสนอแนะ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสนทนากลุ่มประกอบด้วย ตัวแทนภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 4 คน ตัวแทนผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบอำเภอ จำนวน 3 คน ตัวแทนนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 4 คน จากนั้นนำผลการสนทนากลุ่มมาวิเคราะห์และสังเคราะห์และสรุป เป็นแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในจังหวัดนครราชสีมา

1. ผลการวิจัย

1.1 กลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูและบุคลากรการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยและเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 72.4 โดยมีอายุต่ำสุด 25 ปี สูงสุด 55 ปี เฉลี่ย 33.61 ปี ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 30-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 44.7 รองลงมาคือช่วงอายุ 25-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 43.1 สถานภาพการสมรสส่วนใหญ่โสด คิดเป็นร้อยละ 59.3 ส่วนใหญ่เป็นครูการศึกษานอกระบบ คิดเป็นร้อยละ 54.5 รองลงมาเป็นเจ้าหน้าที่กรมพัฒนาชุมชน คิดเป็นร้อยละ 35.0 ในด้านวุฒิการศึกษาสูงสุดส่วนใหญ่มีวุฒิปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 89.4 ปริญญาโทร้อยละ 8.9 หน้าที่ในการจัดการศึกษานอกระบบส่วนใหญ่ทำหน้าที่ทั้ง 4 ด้านคิดเป็นร้อยละ

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

59.3 กลุ่มตัวอย่างจาก กศน.อ. โชคชัยมากที่สุด รองลงมาคือ อ.พิมายและห้วยแถลง คิดเป็นร้อยละ 8.1 7.3 และ 7.3 ตามลำดับ ในเขตรับผิดชอบของกลุ่มตัวอย่างมีภูมิปัญญาท้องถิ่นต่ำสุด 1 คน สูงสุด 50 คน เฉลี่ย 6.20 คนส่วนใหญ่ไม่น้อยกว่า 10 คน คิดเป็นร้อยละ 89.4

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรีและการศึกษาตามอัธยาศัย ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 53.6 เพศชาย ร้อยละ 46.4 โดยมีอายุต่ำสุด 16 ปี สูงสุด 62 ปี เฉลี่ย 28.97 ปีส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 20 – 30 ปี รองลงมาคือช่วงอายุ 16-19 ปี และ 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 34.2 29.6 และ 20.2 ส่วนใหญ่มีอาชีพ รับจ้างทั่วไป รองลงมาคือ เกษตรกรและค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 47.2 29.3 และ 11.5 ในด้านวุฒิการศึกษาสูงสุดส่วนใหญ่มีวุฒิมัธยมศึกษาต้น รองลงมาคือ มัธยมศึกษาปลาย/ปวช. คิดเป็นร้อยละ 46.7 และ 43.4 การรับการจัดการศึกษานอกระบบส่วนใหญ่รับการศึกษาในศูนย์การศึกษานอกระบบตำบลอื่นนอกเขตอำเภอร้อยละ 63.3 และศึกษาในศูนย์การศึกษานอกระบบในเขตอำเภอร้อยละ 36.7

1.3 กลุ่มตัวอย่างที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 59.4 เพศหญิง ร้อยละ 40.6 ส่วนใหญ่เป็นภูมิปัญญา ด้านอุตสาหกรรม/หัตถกรรม รองลงมาคือ ด้านปรัชญา ศาสนาและประเพณี คิดเป็นร้อยละ 37.5 และ 12.5 โดยมีอายุต่ำสุด 32 ปี สูงสุด 82 ปี เฉลี่ย 54.31 ปี ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ มากกว่า 50 ปี รองลงมาคือช่วงอายุ 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 56.3 และ 28.1 ประสบการณ์ในด้านที่เชี่ยวชาญต่ำสุด 5 ปี สูงสุด 68 ปี เฉลี่ย 26.15 ปี ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ช่วง มากกว่า 20 ปี รองลงมาคือ ช่วง 10-20 ปี คิดเป็นร้อยละ 43.8 และ 43.8 ในด้านระดับรายได้ต่อเดือน ต่ำสุด 4,000 บาท สูงสุด 50,000 บาท เฉลี่ย 10,041.39 บาท ส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือน 10,000 -20,000 บาท รองลงมาคือ 4,000 – 9,999 บาท และ 20,001 – 30,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 37.5 34.4 และ 18.8 ตามลำดับส่วนการเรียนรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า ส่วนใหญ่เรียนรู้ด้วยตนเอง รองลงมาคือ เรียนรู้จากครอบครัว และเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เรียงตามความถี่ คือ 29 27 และ 27 ตามลำดับ

2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

2.1 กลุ่มครูและบุคลากรนอกระบบและเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน

ตารางที่ 1 ภาพรวมความคิดเห็นต่อสภาพที่เป็นอยู่ การนำภูมิปัญญามาส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบ

การส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย	สภาพที่เป็นอยู่		ลำดับที่		ระดับ
	$\bar{X}$	S.D.			
1. ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน	3.23	0.69	4		ปานกลาง
2. ด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ	3.40	0.64	3		ปานกลาง
3. ด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต	3.62	0.60	1		มาก
4. ด้านการศึกษาตามอัธยาศัย	3.52	0.55	2		มาก
ภาพรวม	3.44	0.35			มาก

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นต่อสภาพที่เป็นอยู่ การนำภูมิปัญญาในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จากกลุ่มตัวอย่างของครูและบุคลากรการศึกษานอกระบบ และเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนจำนวน 123 คนในภาพรวม พบว่า สภาพที่เป็นอยู่ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X}=3.44$, S.D. = 0.35) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน 4 ด้าน พบว่า ด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตสอดคล้องกับสภาพที่เป็นอยู่มากที่สุด ($\bar{X}=3.62$, S.D. = 0.60) รองลงมาคือ ด้านการศึกษาตามอัธยาศัย ($\bar{X}=3.52$, S.D. = 0.55) ด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาชีวิต ($\bar{X}=3.40$, S.D. = 0.64) และด้านการศึกษาค้นคว้าพื้นฐาน ($\bar{X}=3.23$, S.D. = 0.69)

ปัญหาของครูและบุคลากรการศึกษานอกระบบและพนักงานพัฒนา ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นต่อปัญหาการนำภูมิปัญญาในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จากกลุ่มตัวอย่างของครูและบุคลากรการศึกษานอกระบบและพนักงานพัฒนาชุมชน จำนวน 123 คน พบว่า ปัญหาโดยรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลางเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจำนวน 12 ข้อ พบว่า ความเข้าใจงานการศึกษานอกระบบของภูมิปัญญาท้องถิ่นมีค่าเฉลี่ยสูงสุดรองลงมาคือ การติดต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มาช่วยงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยความเข้าใจงานการศึกษาค้นคว้าพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่รู้จักเจ้าหน้าที่การศึกษานอกระบบมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

การมีส่วนร่วมของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในการจัดการศึกษาทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการศึกษาค้นคว้าพื้นฐาน ด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ ด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต และด้านการศึกษาตามอัธยาศัย พบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีส่วนร่วมด้านการศึกษาตามอัธยาศัยมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ และด้านการศึกษาค้นคว้าพื้นฐานตามลำดับ

ด้านการศึกษาค้นคว้าพื้นฐาน การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของภูมิปัญญาท้องถิ่น ในภาพรวมเคยเข้าร่วมกิจกรรม ร้อยละ 44.14 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีส่วนร่วม เป็นวิทยากรการเรียนการสอนการอ่านออกเขียนได้มากที่สุด ด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของภูมิปัญญาท้องถิ่น ในภาพรวมเคยเข้าร่วมกิจกรรม ร้อยละ 78.98 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านอาชีพมากที่สุด ด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต มีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของภูมิปัญญาท้องถิ่น ในภาพรวมเคยเข้าร่วมกิจกรรม ร้อยละ 53.98 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ความรู้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากที่สุด ด้านการศึกษาตามอัธยาศัย มีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของภูมิปัญญาท้องถิ่น ในภาพรวมเคยเข้าร่วมกิจกรรม ร้อยละ 81.25 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยให้ความรู้กับผู้สนใจในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมมากที่สุด

ปัญหาของภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นต่อปัญหาการมีส่วนร่วม การนำภูมิปัญญาในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จากกลุ่มตัวอย่างภูมิปัญญาท้องถิ่นจำนวน 32 คน พบว่า ปัญหาการมีส่วนร่วมส่งเสริมกิจกรรมโดยรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลางเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจำนวน 12 ข้อ พบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีค่าใช้จ่ายในการเดินทางมาร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบ มีปัญหาการมีส่วนร่วมมากที่สุด ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก รองลงมาคือ ครูการศึกษานอกระบบ

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

ไม่มีข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่รู้จักเจ้าหน้าที่การศึกษานอกระบบและความเข้าใจงานการศึกษาตามอรรถาธิบายของภูมิปัญญาท้องถิ่น มีปัญหาน้อยที่สุด

2.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการของกลุ่มครูและบุคลากรนอกระบบและเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน

ตารางที่ 2 ภาพรวมความต้องการ การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอรรถาธิบาย

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาส่งเสริมการศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอรรถาธิบาย	ความต้องการ		ลำดับที่	ระดับ
	$\bar{X}$	S.D.		
1. ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน	3.30	0.63	4	ปานกลาง
2. ด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ	3.53	0.69	3	มาก
3. ด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต	3.63	0.60	1	มาก
4. ด้านการศึกษาตามอรรถาธิบาย	3.62	0.59	2	มาก
ภาพรวม	3.52	0.48	-	มาก

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นต่อความต้องการ การนำภูมิปัญญาในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอรรถาธิบาย จากกลุ่มตัวอย่างของครูและบุคลากรการศึกษานอกระบบและเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน จำนวน 123 คน ในภาพรวม พบว่า ความต้องการค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.52$, S.D.= 0.48) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน 4 ด้าน พบว่า ด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตมีความต้องการมากที่สุด ($\bar{X} = 3.63$, S.D.= 0.60) รองลงมาคือ ด้านการศึกษาตามอรรถาธิบาย ($\bar{X} = 3.62$, S.D.= 0.59) ด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาชีวิต ($\bar{X} = 3.53$, S.D.= 0.60) และด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน ($\bar{X} = 3.30$, S.D.= 0.63)

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

2.3 กลุ่มนักศึกษานอกระบบ

ตารางที่ 3 ภาพรวม ความต้องการการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาส่งเสริมการศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัย	ความต้องการ		ลำดับที่		ระดับ
	$\bar{X}$	S.D.			
1. ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน	3.85	0.57	3		มาก
2. ด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ	3.85	0.55	3		มาก
3. ด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต	3.88	0.56	1		มาก
4. ด้านการศึกษาตามอัธยาศัย	3.88	0.56	1		มาก
ภาพรวม	3.87	0.56	-		มาก

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลภาพรวมความคิดเห็นต่อความต้องการ การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จากกลุ่มตัวอย่างของนักศึกษานอกระบบ จำนวน 392 คน ในภาพรวม พบว่า ความต้องการค่าเฉลี่ยโดยรวมความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.87$ S.D.= 0.56) (เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ 4 ข้อพบว่าด้านการศึกษาตามอัธยาศัยและ ด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตมีความต้องการมากที่สุด ($\bar{X} = 3.88$ S.D.= 0.56) ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน ($\bar{X} = 3.85$ S.D.= 0.57) และ ด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพมีความต้องการต่ำสุด ($\bar{X} = 3.85$ S.D.= 0.55)

ความต้องการของครูและบุคลากรการศึกษานอกระบบและเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตมีความต้องการมากที่สุดเมื่อพิจารณารายข้อจำนวน 11 ข้อพบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีส่วนร่วมส่งเสริมปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมมากที่สุด ความต้องการของนักศึกษานอกระบบ ด้านการศึกษาตามอัธยาศัยมีความต้องการมากที่สุดพบรายข้อจำนวน 11 ข้อพบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยสร้างแหล่งเรียนรู้ของชุมชนมากที่สุด

3. แนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยใน จังหวัดนครราชสีมา ผลการระดมความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นด้วยกับแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในจังหวัดนครราชสีมา ได้ข้อเสนอแนะให้ผู้วิจัยนำข้อมูลที่สังเคราะห์แล้วนำเสนอ

3.1 ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน ภูมิปัญญาท้องถิ่นควรมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการศึกษาพื้นฐาน ดังนี้

- 1) การประชาสัมพันธ์หาผู้เรียนผู้ไม่รู้หนังสือในชุมชน
- 2) การสำรวจผู้ไม่รู้หนังสือในชุมชน
- 3) การปฐมนิเทศผู้เรียนผู้ไม่รู้หนังสือ
- 4) การทำแผนกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับเครือข่ายภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 5) เป็นวิทยากรการเรียนการสอนการอ่านออกเขียนได้
- 6) ช่วยกิจกรรมส่งเสริมการรู้หนังสือ
- 7) เป็นวิทยากรจัดการเรียนรู้ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย
- 8) ร่วมกำหนดเนื้อหาและจัดทำหลักสูตร

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

สถานศึกษา 9) ร่วมเป็นคณะกรรมการการเทียบโอนความรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน 10) ร่วมเป็นคณะกรรมการประเมินผลการศึกษาขั้นพื้นฐาน 11) ร่วมเป็นกรรมการสถานศึกษา 12) ร่วมเป็นคณะกรรมการนิเทศกิจกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.2 ด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ ภูมิปัญญาท้องถิ่นควรมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ ดังนี้ 1) ช่วยเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้หลักสูตร 2) สนับสนุนด้านแหล่งเรียนรู้ด้านอาชีพ 3) ร่วมสร้างเครือข่ายการรวมกลุ่มผู้มีอาชีพเดียวกัน 4) ร่วมเป็นคณะกรรมการจัดทำหลักสูตรอาชีพ 5) ช่วยแนะนำด้านการตลาดและการจำหน่ายผลผลิตของกลุ่มอาชีพ 6) เป็นคณะกรรมการนิเทศติดตามผลการจัดการศึกษาพัฒนาเพื่ออาชีพ 7) ร่วมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแนะแนวอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ 8) สนับสนุนด้านแหล่งเรียนรู้เพื่อเพิ่มทักษะอาชีพ 9) สนับสนุนสถานประกอบการของภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ศึกษางานในการพัฒนาอาชีพ. 10) ร่วมในการสำรวจความต้องการของผู้เรียนหลักสูตรอาชีพ 11) ช่วยแนะนำด้านการเพิ่มมูลค่าผลผลิตของกลุ่มอาชีพ 12) ที่ปรึกษากลุ่มอาชีพ 13) ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อช่วยลดต้นทุนการผลิต 14) ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการประยุกต์ความรู้เพื่อเพิ่มผลผลิต

3.3 ด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต 1) ส่งเสริมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม 2) ปลูกฝังค่านิยมการประหยัดการฟุ้ง 3) เป็นผู้นำแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม 4) การอนุรักษ์ประเพณี ศิลปกรรม วัฒนธรรมท้องถิ่น 5) เป็นคณะกรรมการติดตามผลกิจกรรมทักษะชีวิต 6) การปลูกฝังค่านิยมการประหยัด การพึ่งพาตนเอง 7) ช่วยชักชวนเพื่อนบ้านให้เข้าร่วมกิจกรรมทักษะชีวิต 8) การรวมกลุ่มผู้เรียนกิจกรรมทักษะชีวิต 9) จัดและส่งเสริมการจัดกิจกรรมทักษะชีวิต 10) การขับเคลื่อนค่านิยมหลัก 12 ประการของคนไทย 11) การส่งเสริมสุขภาพอนามัยของชุมชน 12) เป็นผู้นำการใช้จ่ายสมุนไพรในชุมชน 13) ควรเป็นผู้นำการออกกำลังกายในชุมชน 14) การถ่ายทอดศิลปะป้องกันตัว 15) การป้องกันโรคระบาดในชุมชน 16) การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ความรู้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 17) การให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะและวัสดุเหลือใช้ในชุมชน 18) การปลูกฝังค่านิยมการประหยัด การพึ่งพาตนเอง 19) เป็นตัวอย่างการดำรงตนภายใต้คำสั่งสอนของศาสนาที่ตนศรัทธา 20) การประชาสัมพันธ์กิจกรรมทักษะชีวิต 21) การวางแผนการจัดกิจกรรมทักษะชีวิต

3.4 ด้านการศึกษาตามอัธยาศัย ภูมิปัญญาท้องถิ่นควรมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย ดังนี้ 1) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้ในชุมชน 2) ควรช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ในชุมชน 3) ส่งเสริมกิจกรรมชุมชนรักการอ่าน 4) สนับสนุนการจัดกิจกรรมบ้านหนังสืออัจฉริยะ 5) ช่วยเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ความรู้แก่ผู้นำ กลุ่มเยาวชน 6) ร่วมวางแผนการจัดกิจกรรมบ้านหนังสืออัจฉริยะ 7) ส่งเสริมสนับสนุนทรัพยากรในการจัดกิจกรรมบ้านหนังสืออัจฉริยะ 8) ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมห้องสมุดประชาชนอำเภอ 9) ช่วยจัดกิจกรรมห้องสมุดเคลื่อนที่ในชุมชน 10) ประชาสัมพันธ์กิจกรรมสำคัญของห้องสมุดประชาชนอำเภอ 11) ควรกระตุ้นสมาชิกในชุมชนให้สนใจแสวงหาความรู้ตลอดชีวิต 12) ร่วมวางแผนการจัดกิจกรรมห้องสมุดประชาชนอำเภอ 13) ร่วมจัดกิจกรรมแหล่งเรียนรู้ในชุมชน 14) ช่วยสร้างแหล่งเรียนรู้ของชุมชน 15) ประชาสัมพันธ์กิจกรรมแหล่งเรียนรู้ในชุมชน 16) วางแผนกิจกรรมแหล่งเรียนรู้ในชุมชน 17) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชน 18) ร่วมจัดทำโครงการทัศนศึกษา 19) ให้ความรู้กับผู้นำในชุมชน 20) ร่วมจัดหาสื่อที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอด

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

ชีวิตในชุมชน 21) จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านห้องสมุดประชาชนอำเภอ 22) ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมส่งเสริมการอ่านบ้านหนังสืออัคริยะ 23) เป็นอาสาสมัครส่งเสริมการอ่าน

3.5 การส่งเสริมสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่น สถานศึกษาควรดำเนินการ ดังนี้ 1) สร้างความรู้ความเข้าใจ เรื่องการจัดการศึกษานอกระบบ แนวทาง/วิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้การศึกษานอกระบบ แก่ภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) สร้างความเข้าใจเรื่องการศึกษาตามอัธยาศัย แนวทาง/วิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้ การศึกษาตามอัธยาศัย ห้องสมุดประชาชนอำเภอ บ้านหนังสืออัคริยะ ห้องสมุดเคลื่อนที่ แก่ภูมิปัญญาท้องถิ่น การส่งเสริมการอ่าน อาสาสมัครบ้านหนังสืออัคริยะ ชุมชนรักการอ่าน 3) ส่งเสริมให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีส่วนร่วมและส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 4) ควรทำทำเนียบภูมิปัญญาท้องถิ่น และส่งเสริมให้ผู้เรียนไปร่วมเรียนรู้กับปัญญาท้องถิ่นอย่างสม่ำเสมอ 5) หน่วยงานการศึกษานอกระบบควรจัดทำฐานข้อมูลสารสนเทศของภูมิปัญญาท้องถิ่น 6) หน่วยงานการศึกษานอกระบบควรสนับสนุนงบประมาณเพื่อเป็นค่าตอบแทนแก่วิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่น 7) ควรทำประกาศเกียรติบัตรเพื่อยกย่องเชิดชูเกียรติภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ให้ความร่วมมือในกิจกรรมการศึกษานอกระบบ 8) ควรจัดประชุมสัมมนาหรือพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการถ่ายทอดความรู้และเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกันอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง 9) ควรจัดทำบันทึกข้อตกลงการทำงานร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับภูมิปัญญาท้องถิ่น 10) หน่วยงานการศึกษานอกระบบควรอำนวยความสะดวกแก่ภูมิปัญญาท้องถิ่นทุกด้านเมื่อเชิญท่านมาช่วยกิจกรรมการศึกษานอกระบบ

4. อภิปรายผล การศึกษาเรื่องแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในจังหวัดนครราชสีมาจากการศึกษาของการวิจัยและสังเคราะห์มีประเด็นสำคัญที่ผู้วิจัยจะนำมาอภิปราย ดังนี้

4.1 สภาพที่เป็นอยู่ภาพรวมระดับมาก ด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตภาพรวมมากที่สุด เพราะว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ประเพณี ศิลปกรรม วัฒนธรรมท้องถิ่น สอดคล้องกับการศึกษา ของ วีรวรรณ ถิระแก้ว (2546) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษานอกระบบจังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษานอกระบบ ด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต ด้านการศึกษาเพื่อพัฒนสังคมและชุมชน และด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่พบในการศึกษาครั้งนี้กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างต้องการให้ส่งเสริมด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตมีความต้องการมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการศึกษาตามอัธยาศัย ด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาชีวิต และด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนั้นสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยควรได้ปรับบทบาทมุ่งสู่ด้านการศึกษาเพื่อการพัฒนาทักษะชีวิตเป็นอันดับแรก กล่าวคือการศึกษาเพื่อเรียนรู้ตลอดชีวิต การเรียนรู้ที่สามารถดำเนินชีวิตได้ตามบริบททางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ กนกวรรณ รุกชาติ (2541) ได้ทำการวิจัยเรื่องแนวโน้มการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่ ได้ทำการวิจัยเรื่องแนวโน้มการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นการศึกษาโรงเรียนสาขาสีพจากภูมิปัญญาชาวบ้านศตวรรษ ที่ 21 ที่พบว่าเนื้อหาความรู้จะเป็นเนื้อหาที่มีการเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของผู้เรียนสอดคล้องกับชุมชนอย่างแท้จริง ลักษณะการเรียนการสอนเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนปฏิบัติจริงเพื่อให้เกิดประสบการณ์โดยตรง บทบาทของ

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

ผู้สอนจะเป็นผู้นำวิธีคิด วิธีการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้าน การเรียนการสอนมีการใช้สื่อที่เป็นของจริงสื่อที่ให้ผู้เรียนปฏิบัติได้จริง

4.2 ปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง นั่นคือ ความเข้าใจงานการศึกษานอกระบบของภูมิปัญญาท้องถิ่น และภูมิปัญญาท้องถิ่นมีค่าใช้ซ้ำในการเดินทางมาร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบ ความเข้าใจงานการศึกษาตามอัธยาศัยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง บุตรศรี (2542) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนต้นแบบการพัฒนาสูตรท้องถิ่น จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ครูผู้สอนยังไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ครูผู้สอนไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับสภาพภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีในท้องถิ่น และครูผู้สอนมีงานในหน้าที่มากจึงไม่มีเวลา หรือ ไม่คิดที่จะนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและผู้รู้ที่โรงเรียนเชิญมาถ่ายทอดความรู้ไม่มีทักษะในด้านวิธีการสอน จึงเป็นอุปสรรคในการถ่ายทอดความรู้

4.3 ความต้องการข้อมูลภาพรวมความคิดเห็นความต้องการ การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จากกลุ่มตัวอย่างของนักศึกษานอกระบบ พบว่า ด้านการศึกษาด้านอัธยาศัยมีความต้องการมากที่สุดพบรายข้อภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยสร้างแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีส่วนร่วมประชาสัมพันธ์กิจกรรมแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ในชุมชนสอดคล้องกับบทความของ เสรี พงศ์พิส (2548) การพัฒนาอย่างยั่งยืน ชุมชนเข้มแข็งภูมิปัญญาชาวบ้านและสอดคล้องกับ การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตซึ่งแต่ละบุคคลแสวงหาความรู้พัฒนาทักษะค่านิยมและเสริมสร้างจากประสบการณ์ ในชีวิตประจำวันเป็นการเรียนรู้ด้วยตนเองจากสิ่งที่อยู่รอบตัวมีลักษณะเป็นไปตามธรรมชาติที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของบุคคล (วิจิตรศรีสออ่าน 2532:299-300) คมกฤษ จันทรขจร.(2551). การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต. ผลการวิจัยพบว่าแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าสอดคล้องและผู้บริหารเห็นว่านำไปปฏิบัติได้ ประกอบไปด้วย 4 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการศึกษาตามอัธยาศัย ประกอบด้วย ปรัชญา นิยาม ความหมาย การเรียนรู้ ลักษณะการจัดและผู้จัด 2) การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ประกอบด้วย โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ และกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ 3) การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ ประกอบด้วย การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ การจัดการความรู้ สื่อเทคโนโลยีการศึกษา และพัฒนาการเครือข่ายการเรียนรู้ 4) การเรียนรู้จากประสบการณ์ ประกอบด้วย ประเภทของประสบการณ์ วิธีการหลักการ และจุดมุ่งหมายของการประเมินความรู้จากประสบการณ์

4.4 แนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาส่งเสริม กศน. ในด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน เสนอว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์หาผู้เรียนผู้ไม่รู้หนังสือมากที่สุด ด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ ภูมิปัญญาท้องถิ่นควรช่วยเป็นวิทยากรถ่ายทอดหลักสูตรอาชีพ ควรเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านอาชีพ ด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรมีส่วนร่วมส่งเสริมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมและ ควรมีส่วนร่วมปลูกฝังค่านิยมการประหยัดการพึ่งพาตนเอง ด้านการศึกษาด้านอัธยาศัย ภูมิปัญญาท้องถิ่นควรมีส่วนร่วมส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและ ควรช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ในชุมชนเป็นวิทยากรสอดคล้องกับ

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

งานวิจัยทางวิศวกรรม ถิ่นแก้ว (2546) บทคัดย่อแนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษานอกระบบด้านต่างๆ คือด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรนำมาช่วยในการสรรหาผู้สอน อาสาสมัคร วิทยากร ปราชญ์ชาวบ้าน ฯลฯ และนำองค์ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนมาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน ด้านการศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะอาชีพ ควรนำมาช่วยในการฝึกทักษะอาชีพ โดยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยตรง เพื่อให้ได้ประสบการณ์ตรงจากประสบการณ์จริง ด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต ควรนำมาให้ความรู้ด้านสุขภาพอนามัย และถ่ายทอดความรู้คติเตือนใจเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต และด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชนควรนำมาใช้ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการลงทุน ร่วมผลิต ร่วมขาย โดยการจัดเวทีชาวบ้านหรือจัดทำโครงการ

ผลการศึกษาทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของภูมิปัญญาท้องถิ่นมีน้อยลง เนื่องจากการเรียนเพื่อเทียบโอนความรู้ในชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาลดลงมาก อย่างไรก็ตาม ควรให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีส่วนร่วมเป็นวิทยากรในการเรียนการสอนการอ่านออกเขียนได้ ควรให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำรวจผู้ไม่รู้หนังสือ เพราะอยู่ในท้องถิ่นใกล้ชิดข้อมูลพื้นฐานมากกว่าครูการศึกษาในระบบและที่สำคัญครูการศึกษาในระบบมีการเปลี่ยนแปลงบ่อยข้อมูลอาจจะไม่ต่อเนื่อง ด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านอาชีพที่สำคัญยิ่งในชุมชน เพราะเป็นผู้มีประสบการณ์ผ่านบทเรียนในชีวิตมามากพอสมควรจนเกิดองค์ความรู้ที่สามารถนำมาปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต้องการให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นที่ปรึกษา ช่วยเป็นวิทยากรถ่ายทอดหลักสูตรอาชีพ และมีส่วนร่วมสร้างเครือข่ายกลุ่มผู้มีอาชีพเดียวกันเป็นแหล่งเรียนรู้เพื่อเพิ่มทักษะอาชีพ ดังนั้นส่วนราชการหรือมูลนิธิเอกชนควรได้มีงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมของภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เทคโนโลยีที่เหมาะสมใหม่ๆ เช่น การแปรรูป การบรรจุภัณฑ์ การจัดทำเอกสารเผยแพร่ ความรู้ความเข้าใจอย่างแพร่หลาย ด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต ผู้เรียนควรเรียนรู้จากชุมชนให้มากจะได้รู้สึกรักและภาคภูมิใจในท้องถิ่นตนเอง ดังนั้นภูมิปัญญาท้องถิ่นควรมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ความรู้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด การให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะและวัสดุเหลือใช้ในชุมชน เป็นตัวอย่างการดำรงตนภายใต้คำสั่งสอนของศาสนาที่ตนเองนับถือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีส่วนร่วมส่งเสริมปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นปลูกฝังค่านิยมการประหยัด การพึ่งพาตนเอง การเชิญปราชญ์ชาวบ้านมาให้คตินิยม สอดแทรกแนวคิดการเป็นคนดี การดำรงตนให้สามารถอยู่ได้ตามอัตภาพแห่งตน เรียนรู้ที่จะอยู่ในสังคมให้ได้ มีทัศนคติเชิงบวก ชุมชนจะมีแต่ความสงบร่มเย็นเป็นสังคมที่มีความเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป ด้านการศึกษาตามอัธยาศัย ในการดำเนินงานเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรมีการเชื่อมโยงและร่วมมือกันระหว่างเครือข่ายให้มากที่สุด เพราะภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยให้ความรู้กับผู้สนใจในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรม ช่วยสร้างแหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับผู้นำกลุ่มเยาวชนมีบทบาทแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชน กระตุ้นให้สมาชิกในชุมชนเกิดการเรียนรู้ต่อไป ร่วมผลิตสื่อหลากหลายในชุมชนเพื่อการศึกษา การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาที่ไม่มีรูปแบบตายตัว เปลี่ยนแปลงเข้ากับสถานการณ์ได้ตลอดเวลา เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตในปัจจุบันเป็นอย่างดี ที่สำคัญเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตสอดคล้องกับการวิจัยของสำนักงานเลขาธิการศึกษา (2553) ได้ทำการวิจัยเรื่องแนวทางการนำภูมิปัญญาไทยเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ในระบบโรงเรียนและการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการส่งเสริมครูภูมิปัญญาไทยเข้าสู่การศึกษาตามอัธยาศัย นอกจากนั้นยัง

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

สอดคล้องกับการวิจัยของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่องภูมิปัญญาไทยกับการส่งเสริมการเรียนรู้และการสร้างอาชีพ ผลการวิจัยพบว่าครูภูมิปัญญาไทยกับการส่งเสริมการเรียนรู้กับนอกระบบกับการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยและการส่งเสริมด้านอาชีพ

5. ข้อเสนอแนะ

จากการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ผลการศึกษานำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีจำนวนน้อย ควรได้รับขวัญและกำลังใจเพื่อตอบแทนในการดำเนินงาน เช่น พิจารณาในเรื่องค่าตอบแทนวิทยากรที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เหมาะสม เพราะเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพ

2. ต้องมีการฝึกทักษะทางด้านอาชีพ โดยมีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้อย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

3. ควรมีการเชื่อมโยงและร่วมมือกันระหว่างเครือข่ายให้มากที่สุด โดยประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ เช่น เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล มากขึ้นเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลของชาวบ้าน

4. ประชาสัมพันธ์เผยแพร่ผลงานของภูมิปัญญาท้องถิ่นทุกด้านเพื่อให้ประชาชนทราบ เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นและอนุรักษ์ไว้

5. หน่วยงานการศึกษานอกระบบมีความยืดหยุ่นการจัดการเรียนการสอนควรใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิญเป็นวิทยากรให้นักเรียนนักศึกษาค้นคว้าหาความรู้จากประสบการณ์จริง และควรให้การสนับสนุนภูมิปัญญาในการเผยแพร่ความรู้หรือถ่ายทอดความรู้ เช่น ให้การสนับสนุนด้านเงินทุน ด้านวัสดุอุปกรณ์ ด้านพาหนะ ด้านค่าใช้จ่ายในการเดินทาง

6. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเจาะลึกภูมิปัญญาบางกรณี (Case Study) ที่ประสบผลสำเร็จในการส่งเสริมการเรียนรู้หรือการส่งเสริมประกอบอาชีพ

2. ควรมีการศึกษารูปแบบที่เหมาะสมของศูนย์การเรียนรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ตามหมู่บ้านชุมชนเพื่อประชาชนรับบริการอย่างทั่วถึง

เอกสารอ้างอิง

กนกวรรณ รุกขชาติ (2541) แนวโน้มการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นการศึกษานอก โรงเรียนสาย

อาชีพจากภูมิปัญญาชาวบ้านศตวรรษที่ 21 วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตร์

มหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2541

คมกฤษ จันทร์ขจร.(2551).การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ ตลอดชีวิต.

ปริญญาญานิพนธ์ กศ.ด.(การศึกษาผู้ใหญ่).กรุงเทพฯ:บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2536:63-65) การศึกษานอกระบบ จัดบริการสำหรับ กลุ่มเป้าหมายทุกวัยโดยไม่

จำกัด อายุพื้นฐานการศึกษาประสบการณ์ผู้สนใจสามารถรับบริการได้ทันทีเมื่อมีความพร้อมและเมื่อมี

ความ จำเป็นต้องหยุดพักไว้ก่อนก็จะกลับมาแล้วเข้าเรียนใหม่ได้เมื่อต้องการ

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

วิจิตร ศรีสอ้าน 2532 : 299-300 การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตซึ่งแต่ละ

แสวงหาความรู้พัฒนาทักษะค่านิยมและเสริมสร้างจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน

วีรวรรณ ถิระแก้ว (2546) ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัด

การศึกษานอกระบบจังหวัดนนทบุรี

นิตยา บุตรศรี (2542):บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเพื่อศึกษาสภาพปัญหาและการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมา

ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างโรงเรียน 10 โรงเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545) การมีส่วนร่วมของ ชุมชนในการจัดการศึกษา

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2553) แนวทางการนำภูมิปัญญาไทยเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ในระบบ

โรงเรียนและ การเรียนรู้ตามอัธยาศัย

